

O analiză a avantajelor comparative relevante ale României față de Uniunea Europeană în comerțul cu produse agricole în perioada 1996-2000

Asist. univ. drd. Irina Râmnicănu
REI – ASE, București

This paper is an analysis of agricultural trade between Romania and the European Union in the period 1996-2000. The trade flows are investigated using two indexes of Revealed Comparative Advantage (RCA) developed by Bela Balassa. Thus, this study aims at determining the product groups for which Romania “reveals” comparative advantage in its relation with the European Union. Also, the paper focuses on assessing the extent and the evolution of these advantages, as well as on providing some explanations for the recorded RCA trends for selected product groups.

Key words: Revealed Comparative Advantage (RCA), agricultural trade, trend analysis

Introducere

Lucrarea își propune să determine existența, amploarea și evoluția avantajelor comparative relevate ale României față de uniunea Europeană, pe grupe de produse agricole în perioada 1996-2000.

De asemenea, lucrarea urmărește să ofere interpretări cu privire la rezultatele obținute, pentru unele dintre grupele de produse analizate.

1. Metodologie

Calcularea avantajului comparativ, în funcție de costurile relative (metoda propusă de David Ricardo, 1817), este foarte greu, dacă nu imposibil de realizat în practică. Această metodă directă urmărește determinarea și explicarea structurii fluxurilor comerciale (*pattern of trade*), pornind de la costurile, exprimate în unitați de muncă, specifice bunurilor provenind din țările analizate.

Metoda propusă de Bela Balassa (1965), respectiv calcularea avantajului comparativ

relevant¹ (ACR), este o metodă indirectă. Ea constă în inversarea implicației logice pe care se bazează modelul ricardian. Cu alte cuvinte, Balassa pornește de la structura fluxurilor comerciale (*pattern of trade*), pe baza căreia identifică produsele pentru care există avantaj comparativ.

Balassa propune mai multe modalități de calcul al avantajului comparativ relevant, dintre care lucrarea de față reține două:

1. *relative export performance*
2. *export-import ratio*

Prima dintre ele, *relative export performance*, presupune calcularea indicelui avantajului comparativ relevant după formula:

$$ACR = (X_{ij}/X_{nj}) : (X_{it}/X_{nt})$$

unde: X_{ij} – exportul țării i din bunul j

X_{nj} – exportul mondial (regional) din bunul j

X_{it} – exportul țării i de produse manufacturate

X_{nt} – exportul mondial (regional) de produse manufacturate

Potrivit acestei metode, țara i are avantaj comparativ față de restul lumii (o regiune) pentru un anumit produs dacă acest indice este mai mare decât 1. Cu cât indicele este mai mare decât 1, cu atât avantajul comparativ este mai ridicat. Dacă indicele ia valori cuprinse între 0 și 1, înseamnă că pentru produsul respectiv țara analizată nu are avantaj comparativ.

Cea de-a doua metodă, *export-import ratio*, nu se limitează la luarea în calcul numai a ofertei (a exporturilor), ci, în determinarea avantajului comparativ folosește și informațiile privitoare la cerere (importuri). Formula de calcul este următoarea:

$$ACR = (X_{ij}/X_{nj}) : (M_{ij}/M_{nj})$$

unde: X_{ij} – exportul țării i din bunul j

X_{nj} – exportul mondial (regional) din bunul j

M_{ij} – importul țării i din bunul j

M_{nj} – importul mondial (regional) din bunul j

Ca și indicatorul precedent, și acesta poate lua valori mai mari decât zero. Dacă acestea sunt pozitive, dar mai mici decât 1, înseamnă că țara analizată nu are avantaj comparativ față de restul lumii (o regiune) pentru un anumit produs. Dacă valoarea indicelui este mai mare decât 1, atunci există avantaj comparativ, cu atât mai mare cu cât valoarea indicelui este mai mare decât 1.

În general cele două metode de calcul conduc la aproximativ aceleași rezultate. Discrepanțele pot apărea în momentul în care există diferențe semnificative între cele două entități analizate (țara i și lumea/regiunea) în ceea ce privește intervenționismul (mai ales barierele de politică comercială) și preferințele consumatorilor.

Indicii avantajului comparativ relevant nu surprind însă numai diferențialul de costuri, care determină specializarea țărilor în teoria lui Ricardo. Aceștia reflectă în plus și impactul pe care îl au diferitele politici protecționiste practicate de țările analizate, precum și diferențele privind preferințele consumatorilor (cu tot ansamblul de factori care le generează). De aceea, trebuie subliniat că indicii avantajului comparativ relevant nu reflectă cu fidelitate avantajul comparativ în sens ricardian.

În analiză, liberalizarea progresivă, reducerea intervenționismului statal va conduce la apropierea rezultatelor obținute prin metoda lui Balassa de avantajul comparativ definit de Ricardo.

Avantajul comparativ relevant nu este constant în timp. Influențele diferiților factori conduc la deplasarea avantajului comparativ relevant. Există mai multe modalități de a cuantifica această evoluție, dintre care lucrarea de față nu reține decât modificarea anuală a indicilor calculați.

¹ În engleză, Revealed Comparative Advantage (RCA).

Pentru determinarea indicilor avantajului comparativ relevat s-au folosit date statistice din perioada 1996-2000, oferite de Centrul de Comerț Internațional OMC-UNCTAD și de OMC. Produsele agricole analizate sunt agregate în conformitate cu Clasificarea Standard pentru Comerțul Internațional (SITC), la nivel de 3 cifre (grupe de produse).

Interpretarea rezultatelor va viza pe de o parte o analiză succintă a tendințelor generale relevate de calculele efectuate, iar pe de altă parte o analiză a evoluțiilor înregistrate în interiorul unor anumite categorii de produse determinate (animale vii, carne – de bovine și alta în afară de carnea de bovine, lapte și produse lactate, cereale, precum și legume și fructe și preparate din acestea).

Pe tot parcursul acestor analize se va urmări evidențierea a trei categorii de factori care au influențat dimensiunea și dinamica avantajului comparativ relevat:

- factori naționali: măsurile de politică agricolă și comercială ale României, evoluția și structura consumului, conjunctura economică, factorii naturali etc.
- factori comunitari: măsurile de politică agricolă și comercială ale României, evoluția și structura consumului, conjunctura economică, factorii naturali etc.
- factori internaționali: evoluția cererii, a ofertei și a prețurilor mondiale etc.

2. Rezultate

Pe baza datelor statistice de comerț exterior, s-au determinat: ponderile diferitelor grupe de produse în totalul produselor agricole exportate și importate de România și de Uniunea Europeană, indicii avantajului comparativ relevat după cele două metode de calcul prezentate mai sus, precum și evoluția de la an la an a acestor indici.

Din datele prezentate în anexe se poate observa că, deși pentru majoritatea grupelor de produse agricole calcularea avantajului comparativ relevat conduce la aceleași rezultate, se pot identifica și anumite discrepante între cele două metode de calcul pentru anumite grupe de produse.

Astfel, se pot identifica următoarele categorii de mărfuri:

1. mărfuri pentru care România prezintă o aceeași situație și evoluție a avantajului comparativ indiferent de metoda de calcul utilizată: animale vii, porumb, carne, produse lactate, pește, grau, orez, cafea, cacao și produse din cacao, tutun. Dintre acestea se pot distinge pe de o parte produsele pentru care România a avut pe toată perioada analizată avantaj comparativ în raport cu Uniunea Europeană (animale vii și porumb), iar pe de altă parte produsele pentru care România a avut permanent în intervalul 1996-2000 un dezavantaj comparativ în raport cu Uniunea Europeană (carne de bovine, orez, lapte și produse lactate, pește, tutun). Totuși nu toate grupele de produse au fost în mod constant situate într-una dintre cele două categorii menționate anterior. Câteva grupe de produse au deținut avantaj comparativ la începutul intervalului de analiză, pentru ca la sfârșit acesta să se erodeze, devenind chiar dezavantaj comparativ. Transformările au fost mai însemnate pentru unele produse (spre exemplu grâul și meslinul au pornit de la un indice al avantajului comparativ relevat calculat după metoda relative export performance de 11,7962 în 1996, pentru a ajunge la un indice de 0,7488 în 2000) sau mai puțin importante pentru alte produse (spre exemplu sucurile de fructe și legume, care au pornit de la un indice al avantajului comparativ calculat după metoda relative export

performance de 1,9547 în 1996, pentru a ajunge la 0,6370 în 2000).

2. mărfuri pentru care Romania prezintă situații și evoluții diferențiate ale avantajului comparativ, în funcție de metoda de calcul utilizată. Spre exemplu,

- în cazul orzului – metoda export-import ratio relevă o pierdere a avantajului comparativ în anii 1999 și 2000, în timp ce metoda relative export performance relevă contrariul;
- în cazul făinei și pudrei de grau și meslin – apare o diferență între cele două metode numai pentru anul 1996. Astfel după metoda relative export performance, Romania prezintă avantaj comparativ față de Uniunea Europeană. Acest lucru este dat de faptul că în UE exporturile din această grupă au scăzut simțitor din 1996 în 2000, în timp ce importurile s-au menținut la aproximativ același nivel, iar în Romania exporturile au cunoscut la rândul lor o scădere;
- în cazul sucurilor de fructe – metoda relative export performance sugerează o pierdere a avantajului comparativ în anii 1999 și 2000. Motivul este dat de reducerea mult mai puternică a exporturilor românești decât a importurilor în perioada analizată, în vreme ce în Uniunea Europeană fluxurile comerciale nu au variat semnificativ;
- în cazul băuturilor alcoolice – discrepanța dintre cele două metode de analiză este cea mai pronunțată. Astfel potrivit metodei relative export performance, Romania nu deține avantaj comparativ, în timp ce după metoda export-import ratio

avantajul comparativ este prezent pentru întreaga perioadă, cu excepția anului 2000. Dacă în Uniunea Europeană decalajul dintre exporturile și importurile de băuturi alcoolice nu a cunoscut mari fluctuații pe parcursul perioadei 1996-2000, în Romania s-a produs o reducere semnificativă a exporturilor, dublată de o creștere a importurilor.

În orice caz, evoluția indicilor avantajului comparativ relevat, calculați după cele două metode, este mai puternic corelată decât nivelul lor. Singurele diferențe mai importante apar în cazul cărnii de vită și a orzului. Astfel, în cazul cărnii de vită, avantajul comparativ relevat calculat după metoda relevant export performance cunoaște o creștere puțin semnificativă în 1999 și chiar o scădere în 2000, în timp ce același avantaj comparativ relevat calculat după metoda export-import ratio crește cu 6% în 1999 și cu 2% în 2000 față de anul precedent. Deși exporturile de carne de vită ale Uniunii Europene au scăzut semnificativ în anii 1999 și 2000 (ca urmare a epidemiei de encefalopatie bovină spongiformă), Romania nu a putut întoarce această situație în favoarea sa, exporturile românești reducându-se și ele, pe fondul unei piețe mondiale și mai ales europene cu o cerere în scădere. În schimb însă, a fost îmbunătățită evoluția avantajului comparativ calculat după metoda export-import ratio, dat fiind că, în urma bolii „vacii nebune”, importurile românești de carne de vită au scăzut mult mai puternic decât exporturile. În ceea ce privește orzul, metoda export-import ratio indică o scădere permanentă a avantajului comparativ, în timp ce metoda relevant export performance indică o astfel de scădere numai pentru anul 1998. Trebuie remarcat că începând cu 1998, Romania a devenit importator net de orz, în condițiile în care până la această dată a fost exportator net.

Uniunea Europeană însă a cunoscut o reducere relativ scăzută a exporturilor, dublată de o reducere mult mai mare a importurilor. Din aceste evoluții diferențiate rezultă cele două rezultate diferite.

Simpla determinare a avantajului comparativ nu este suficientă. Pentru ca o țară să își maximizeze caștigurile din schimbările comerciale externe este necesar ca produsele pentru care există avantaje comparative să ocupe o pondere importantă în exporturi și, în plus, este necesar ca aceste produse exportate să aibă o valoare adăugată ridicată. Dacă se acceptă o clasificare a produselor exportate în funcție de importanța pe care acestea o dețin în totalul exporturilor de produse agricole, s-ar putea defini următoarele tipuri de produse:

- produse importante la export, având o pondere mai mare de 7% în totalul exporturilor de produse agricole;
- produse relativ importante la export, având o pondere cuprinsă între 2% și 7% în totalul exporturilor de produse agricole;
- produse puțin importante la export, având o pondere sub 2% în totalul exporturilor de produse agricole.

Este interesant de observat că, în exporturile românești, nu întotdeauna există o corelație pozitivă între importanța la export a produselor și mărimea avantajului comparativ.

Astfel, îmbinând cele două criterii, se pot distinge următoarele categorii de produse:

- categoria 1: produse importante la export, cu avantaj comparativ – este cazul, spre exemplu, al animalelor vii, cu o pondere crescândă în exporturile românești (mergând de la 11,9% în 1996 la 36,24% în 2000);
- categoria 2: produse relativ sau puțin importante la export, cu avantaj comparativ - este cazul porumbului, ale cărui ponderi la export s-au situat în jurul valorii de 4%-5% în totalul

exporturilor agricole, cu un varf de 12,88% însă în 1998;

- categoria 3: produse relativ sau puțin importante la export, fără avantaj comparativ – este cazul zahărului, melasei și mierii (cu ponderi la export nedepășind valoarea de 3,6% în totalul exporturilor românești de produse agricole în perioada analizată) sau al nutrețurilor (cu ponderi situate în jurul valorii de 6%);
- categoria 4: produse importante la export, fără avantaj comparativ – dintre toate categoriile determinate, aceasta este singura care nu poate avea o justificare economică. Se poate observa că nici o grupă de produse nu s-a încadrat în această categorie.

O serie de grupe de mărfuri au cunoscut o deplasare dintr-o categorie în alta în intervalul 1996-2000. Astfel, carnea (alta decât de bovine) a pierdut avantajul comparativ, dar a pierdut și din ponderea la export (s-a deplasat de la categoria 1 la categoria 3). Graul și meslinul au înregistrat aceeași evoluție. Interesant este cazul sucurilor de fructe și legume, care și-au menținut, cu aproximație, importanța la export, dar au pierdut avantaj comparativ, transferându-se din categoria 2 în categoria 3.

Ca tendință, se remarcă o retragere a grupelor de produse agro-alimentare românești din categoriile avantajoase (categoria 1 sau cel puțin 2) către categoria dezavantajoasă (categoria 3). Nici una dintre grupele de produse analizate nu a înregistrat o îmbunătățire a încadrării într-una dintre cele 4 categorii între 1996-2000.

De asemenea, se remarcă faptul că România deține avantaj comparativ cu precădere la produsele agricole cu un grad scăzut de prelucrare (animale vii, porumb), situație dublată de tendința de pierdere a avantajului comparativ la produsele cu un grad înalt de prelucrare (sucuri de fructe și legume, băuturi

non-alcoolice, carne, alta decât de bovine) în favoarea produselor cu un grad mai scăzut de prelucrare.

3. Interpretări

Scăderea accentuată și generalizată a avantajului comparativ al României în raport cu Uniunea Europeană, începând cu 1998, are la bază o serie de factori:

- începând cu 1997 s-au schimbat radical dimensiunile intervenționismului românesc în agricultură. Astfel în perioada 1992-1996 s-a recurs la prețuri administrate pentru o serie de produse agricole (carne, lapte, grâu), după principiul acordării unor facilități (prime, prețuri mici pentru o serie de input-uri, credite preferențiale) agricultorilor care se supun acestor limite stabilite de către stat. În 1997, prețurile administrate au fost eliminate, agricultorii români fiind supuși într-o destul de mare măsură șocurilor oferite de piață. Tot din 1997, Banca Națională a României a încetat să mai refinanțeze creditele preferențiale acordate agricultorilor;
 - în perioada 1991-1995, România a folosit o politică comercială axată pe o relativă permisivitate la import (taxa vamală medie fiind mai mică decât 25%), dublată de o restricționare a exporturilor (fiind utilizate o serie de interdicții și contingente la export), în scopul menținerii în țară a materiei prime pentru industria alimentară și al asigurării unor produse alimentare (pâine) la prețuri mici. Astfel a fost încurajată producția națională a produselor alimentare cu un grad de prelucrare mai ridicat și au fost descurajate o serie de importuri. În perioada iulie 1995-mai 1997 s-a produs o creștere a protecționismului
- la import, recurgându-se totuși deseori la reducerea temporară ale taxelor vamale de import, din rațiuni care de multe ori au depășit sfera economicului. Începând cu 1997, au fost eliminate interdicțiile și contingentele la export, dar și importurile au cunoscut o liberalizare mai pronunțată. Această situație a determinat o restructurare a exporturilor și importurilor românești, reflectată de evoluția avantajului comparativ relevant;
- măsurile interne de sprijin acordate agricultorilor români, ca și măsurile de susținere a exporturilor au avut un caracter mai degrabă general, lipsindu-le diferențierea în funcție de anumite categorii de produse care ar fi putut fi competitive;
 - începând cu 1 iulie 1997, România a devenit membră a CEFTA, fapt care a determinat o creștere semnificativă a importurilor din această grupare² (mai ales pentru făină de grâu și carne). Ajutorul acordat de România agricultorilor naționali nu a fost mai mic decât cel oferit de statele CEFTA, însă României i-a lipsit focalizarea acestui ajutor pe ramuri determinate (a se vedea comentariul de mai sus);
 - anul 1998 a fost caracterizat printr-o importantă criză a economiei naționale, iar această situație a fost reflectată și de o scădere semnificativă a sectorului agricol românesc. A devenit extrem de dificilă concurența cu subvențiile la export acordate de economii puternice precum Uniunea Europeană și Statele Unite ale Americii;
 - după 1996 a avut loc o puternică scădere a prețurilor mondiale la

² O astfel de măsură conduce la apariția unor decalaje în privința avantajului comparativ relevant, în funcție de metoda de calcul utilizată.

produsele agricole (în 2 ani, prețul la grâu, porumb și floarea-soarelui s-a înjumătățit), fapt care a afectat încasările și profitabilitatea producătorilor români. De asemenea, în 1997 a scăzut puternic și piața cârnii – începând cu piața cârnii de bovine (ca urmare a bolii vacii nebune manifestate în Uniunea Europeană) și continuând și cu celelalte tipuri de carne.

Prin urmare, supunerea agriculturii românești unui "șoc" de liberalizare după 1997, în condițiile în care PAC nu a mai fost obiectul unei reforme radicale după 1992 (Reforma MacSharry), dublată de o conjunctură economică națională și internațională nefavorabilă au condus la înrăutățirea avantajului comparativ relevat al României față de Uniunea Europeană în ultimii 2-3 ani ai perioadei analizate.

Pentru o analiză mai exactă a evoluției avantajului comparativ relevat al României în raport cu Uniunea Europeană, este necesară urmărirea factorilor care au influențat situația din interiorul unor anumite categorii de produse (animale vii, carne – de bovine și alta în afară de carnea de bovine, lapte și produse lactate, cereale, precum și legume și fructe și preparate din acestea).

3.1. Animale vii și carne (de bovine și alta decât carnea de bovine)

Animalele vii s-au încadrat în categoria 1 a produselor agricole, având pe toată perioada 1996-2000 o pondere importantă la export, dar și un avantaj comparativ pozitiv și crescător. Ele au reprezentat, alături de porumb, una dintre grupele de produse extrem de importante în exporturile românești de produse agricole. Trebuie totuși precizat că specializarea la export în această categorie de produse nu este foarte avantajoasă, dat fiind nivelul redus de valoare adăugată pe care acestea îl presupun.

Carnea de bovine a reprezentat o grupă de produse pentru care România nu a avut deloc avantaj comparativ față de Uniunea Europeană în intervalul 1996-2000. Totodată, exporturile de carne de bovine ale României au deținut ponderi extrem de scăzute în exporturile totale de produse agricole.

Carnea – alta decât de bovine, respectiv de porcine, caprine, ovine, cabaline și de pasăre, a deținut la începutul perioadei analizate avantaj comparativ, care a fost erodat însă în ultimii ani. Această grupă de produse a avut și o pondere importantă în exporturile românești de produse agricole la începutul perioadei (9,24% în 1996, 20,98% în 1997), pentru ca la sfârșitul intervalului de timp această pondere să devină nesemnificativă (1,70% în 2000).

Motivele care au stat la baza acestor evoluții sunt diverse:

1. motive de ordin național

În intervalul 1989 – 1998 în România s-a produs o scădere drastică (de aproximativ 50%) a populațiilor din toate speciile de animale (singura excepție constituind-o caii). Reducerea producției de carne a fost mai puțin importantă până în 1997, interval în care a fost vândută carnea animalelor sacrificate. După acest an s-a constatat o scădere semnificativă a exporturilor de carne. Motivele pentru care s-a produs această scădere a efectivelor animale sunt diverse, printre ele numărându-se: desființarea CAP-urilor, lichidarea complexelor de stat, dificultățile în creșterea animalelor, constrângerile financiare ale producătorilor agricoli, lipsa unui sistem de distribuție adecvat etc. Evoluțiile la export au fost diferențiate în funcție de tipul de carne avut în vedere. Astfel, carnea de vită a început să fie importată (mai ales din Republica Moldova) ca urmare a reducerii efectivelor de bovine. Producția de carne de oaie și de capră a fost puțin interesantă pentru agricultorii români, dată fiind cererea internă redusă pentru aceste produse. Dată fiind această constrângere, la care se adaugă și lipsa unor unități specifice pentru ovine în

abatoare a determinat o creștere a exporturilor de ovine vii, în detrimentul exporturilor de carne de oaie. Carnea de porc a fost principalul tip de carne exportat de România. Cu toate acestea, după 1997 România s-a transformat din exportator net în importator net. La această situație au contribuit, pe lângă scăderea numărului de porcine, reforma din 1997 și intrarea României în CEFTA (ceea ce a determinat o concurență puternică din partea Ungariei).

În ceea ce privește sprijinul acordat de autoritățile române producătorilor agricoli, acesta nu a fost prea bine conturat. Astfel, producătorii de carne de oaie și capră au beneficiat de credite subvenționate (pentru cumpărarea de animale de rasă pură, pentru ameliorarea și construirea de adaposturi noi, pentru susținerea costurilor de creștere a animalelor), iar producătorii de carne de porc și de pasăre au beneficiat de importante subvenții la export până în 1997. După acest an sprijinul acordat producătorilor din această ultimă categorie s-a redus (fiind acordate subvenții numai pentru o cantitate limitată de exporturi), fapt reflectat de evoluția avantajului comparativ.

2. motive de ordin comunitar

Spre deosebire de România, Uniunea Europeană dispune de un sistem mult mai performant de susținere a producătorilor de carne de vită, axat pe trei componente: o organizare comună de piață, bazată pe prețuri de intervenție, prețuri prag la import și refinanțarea exporturilor, un sistem de subvenții prin plăți directe la producători (prime speciale, prime de alăptare, prime de sacrificare, prime de extensificare etc.), precum și un set larg de reglementări comunitare privind standardele de calitate. O problemă importantă în ceea ce privește carnea de vită, a reprezentat-o izbucnirea bolii vacii nebune, care a afectat exporturile europene, dar a determinat în același timp și o scădere a cererii la nivel internațional. La nivel comunitar, producătorii de carne de oaie și de capră sunt mai puțin protejați decât producătorii de carne de bovine, beneficiind

de un sistem de prețuri (de bază și reprezentative), de un sistem de plăți directe (prime pentru diferite tipuri de miei, prime pentru agricultorii din zonele defavorizate etc.), precum și de un sistem de subvenții la export.

3. motive de ordin internațional

Piața internațională a cărnii s-a confruntat după 1997 cu o puternică scădere, declanșată de encefalopatia bovină spongiformă și extrapolată și pe alte piețe de carne, nu numai pe cea de carne de vită.

3.2. Lapte și produse lactate

Laptele și produsele lactate reprezintă una dintre ramurile agricole în care România a avut un constant dezavantaj relativ față de Uniunea Europeană pentru întreaga perioadă analizată. Totodată, laptele și produsele lactate au ocupat și o pondere scăzută în totalul exporturilor românești de produse agricole. În orice caz, se remarcă faptul că pentru lapte dezavantajul comparativ al României față de Uniunea Europeană a fost mai mic decât dezavantajul comparativ pentru produsele lactate.

Motivele care stau la baza unei astfel de situații sunt:

1. motive de ordin intern

În ciuda scăderii șeptelului, evidențiată mai sus, producția națională de lapte a crescut, fapt datorat, printre altele: îmbunătățirii calității furajării animalelor, reducerii cu precădere a șeptelului neproductiv și creșterii calității animalelor utilizate (rase mai bune). Totuși, România a avut în permanență un decalaj de productivitate față de Uniunea Europeană (productivitatea românească fiind de două ori mai scăzută decât cea comunitară). Totuși, din lipsa susținerii unui sistem de distribuție adecvat, o mare parte din producția autohtonă de lapte a fost fie destinată autoconsumului, fie comercializată pe piața țărănească. Acest

lucru a afectat și producția de produse lactate prelucrate, care a scăzut semnificativ mai ales începând cu 1998, la acest fapt contribuind și o serie de alți factori: reducerea cererii interne (ca urmare a reducerii puterii de cumpărare), lipsa tehnologiei corespunzătoare pentru diferitele stadii ale procesului de prelucrare, lipsa capitalului micilor procesatori, precum și concurența puternică sub raport calitate/preț a produselor provenind mai ales din Uniunea Europeană.

Mai mult, în 1997 prețurile au fost liberalizate, cu alte cuvinte au fost înlăturate prețurile minime garantate pentru producători, au fost înlăturate primele pentru procesatori și a fost înlăturat controlul prețului la vânzările en gros și en detail.

În plus, măsurile de politică comercială au contribuit la înrăutățirea situației producătorilor naționali de lapte și produse lactate. Astfel, în 1999 au fost eliminate contingentele de import, în timp ce, date fiind contrângerile menționate mai sus, România a întâmpinat probleme și la acoperirea contingentelor tarifare deschise de Uniunea Europeană.

2. motive de ordin comunitar

Spre deosebire de România, Uniunea Europeană deține un sistem extrem de puternic de susținere a producătorilor comunitari de lapte și produse lactate. De altfel acest sector a constituit în repetate rânduri o sursă de probleme în ceea ce privește excedentele agricole europene. Pe scurt, politica europeană în domeniul laptelui și al produselor lactate constă în: susținerea prețului pe piața internă (prețuri și intervenție publică la cumpărarea de unt și lapte degresat, ajutor privat pentru depozitarea untului, smântânei și a brânzeturilor, măsuri de susținere internă a marketingului) și un sistem de cote la livrările de lapte destinat

procesării și comercializării directe pe piață.

3.3. Cereale

Dintre cereale, grâul a cunoscut o evoluție extrem de spectaculoasă. Dacă în 1996 acesta deținea ponderea cea mai importantă în exportul românesc de produse agricole, în anul 2000 ponderea acestuia a scăzut semnificativ în importanță. Avantajul comparativ relevat față de Uniunea Europeană a cunoscut, la rândul său, o evoluție similară.

Porumbul a fost unul dintre puținele produse agricole pentru care România a reușit să își mențină avantajul comparativ pentru întreaga perioadă analizată. Ponderea la export a fost relativ importantă, fără a se înregistra însă o creștere spectaculoasă. Singura excepție notabilă o reprezintă anul 1998, când importanța porumbului la export a atins un nivel record de 12,88%.

Orezul a cunoscut, în întreaga perioadă de după 1989, o scădere semnificativă a producției și exportului, evoluție firească ținând seama de faptul că această plantă nu este adaptată la condițiile climaterice din România.

Producătorii naționali de cereale au fost puternic afectați de liberalizarea prețurilor în 1997. În ciuda acestei liberalizări, producția de grâu și de porumb din România era departe de a se situa în apropierea punctului de echilibru. În plus, cantitatea produsă a fost puternic influențată de o serie de mesaje confuze venite din partea autorităților: spre exemplu, în primăvara anului 1998, când piața românească era aproape de atingerea unui deficit, guvernul a stabilit într-o primă încercare de restaurare a echilibrului că va cumpăra grâul de la țărani la un preț de 1500 lei/kg, în condițiile în care prețul oferit de societățile de depozitare proaspat privatizate era de 1200 lei/kg. Prețul oferit a fost prea mic pentru ca țărani să vândă, motiv pentru care guvernul a ales să ofere prin barter

societăților din industria de morărit și panificație grâu din rezervele strategice, urmând ca acestea să îl înapoieze la următoarea recoltă. O astfel de decizie a fost în detrimentul producătorilor naționali, care ar fi putut profita de un preț mai ridicat (aproximativ 2400 lei/kg), în situația în care s-ar fi importat grâu.

De-abia în 1998 s-au introdus niște prime de panificație pentru grâu și un program de subvenționare a exporturilor de grâu și porumb.

De asemenea, producătorii de cereale au mai fost afectați și de lipsa unei reforme adecvate a terenurilor agricole (până în 1998 nu a fost posibilă vânzarea pământului restituit, cadrul legal pentru leasing a fost instituit de-abia în 1994), de calitatea forței de muncă în agricultură (populație îmbătrânită, cu un nivel educațional redus), de lipsa resurselor necesare etc.

Sistemul de protecție folosit de Uniunea Europeană, bazat pe o susținere a prețurilor interne, pe o protecție față de importuri și pe o susținere a exporturilor a determinat o competitivitate mult mai ridicată a produselor europene față de cele românești.

3.4. Fructe și legume

Fructele și legumele au deținut ponderi relativ importante la export, fără a deține însă și avantaj comparativ în raport cu Uniunea Europeană. Sucurile de fructe și legume, deținând și ele ponderi relativ importante la export, au avut pentru primii doi ani din perioada analizată avantaj comparativ, acesta pierzându-se după 1998.

Ca și în ramurile prezentate anterior, și în cazul fructelor și legumelor s-a înregistrat un declin însemnat al suprafeței cultivate, dar și al producției. Începând din 1996, producția de fructe a cunoscut o scădere constantă, la baza căreia s-a aflat în primul rând lipsa lichidităților pentru reînnoirea pomilor fructiferi, pentru asigurarea input-urilor,

pentru cearea de capacități de depozitare etc. O mare parte (50%) din producția astfel obținută a fost destinată autoconsumului, restul fiind împărțit între procesatori și piața țărănească. De aici a rezultat și un declin în produsele industrializate, favorizat și de alți factori însă: un management inadecvat, precum și ineficiența canalului de producție-procesare (producătorii de fructe și legume sunt de mici dimensiuni, nu fac parte din organizații și asociații profesionale, iar între ei există un grad scăzut de cooperare.

Spre deosebire de celelalte sectoare, acesta a fost liberalizat încă de la începutul perioadei de tranziție, neexistând nici un fel de subvenții pentru producători. Singurele facilități de care s-au bucurat aceștia au fost facilități fiscale, cupoane pentru achiziționarea de input-uri și credite cu dobândă preferențială. În planul politicii comerciale, până în 1997 a existat un protecționism vamal ridicat (242%) pentru produsele procesate. Taxele vamale au scăzut apoi până la un nivel de aproximativ 40-50%. La fructele proaspete s-a aplicat în anumite perioade o politică comercială specifică, existând restricții și taxe vamale diferențiate la importuri în funcție de perioadele de recoltare, fiind astfel protejați producătorii naționali. Pentru o serie de fructe și legume, s-au menținut taxe vamale de import la un nivel mediu de 20% pentru importurile provenind din Uniunea Europeană și țările CEFTA.

Și în Uniunea Europeană piața fructelor și a legumelor proaspete este mai puțin supusă intervențiilor decât pietele celorlalte produse. Autoritățile comunitare sprijină organizațiile de producători, ele intervenind în situațiile în care apar dezechilibre pe piață. La importuri și exporturi se folosesc licențele. De asemenea, Uniunea Europeană subvenționează anumite categorii de fructe și legume proaspete exportate.

Pentru produsele procesate, reglementările au fost schimbate începând cu 1997. Noile reglementări legiferează contractele între procesatori și organizațiile de producători,

acordarea ajutorului de producție, precum și operațiunile de comerț internațional. Trebuie menționat că Uniunea Europeană subvenționează anumite categorii de fructe și legume procesate.

diferențele de cost specifice produselor agricole obținute în cele două entități

Concluzii:

1. S-a remarcat tendința de pierdere sau de scădere a avantajului comparativ relevat al României față de Uniunea Europeană pentru majoritatea grupelor de produse agricole analizate în perioada 1996-2000;
2. Singurele grupe de produse care au făcut excepție de la această tendință au fost animalele vii și porumbul;
3. Această tendință a apărut sau s-a accentuat cu precădere începând cu 1998, după ce în 1997 România a optat pentru o liberalizare mai pronunțată a sectorului agricol și a semnat acorduri de liber schimb cu statele CEFTA;
4. După 1997, s-a accentuat decalajul între intervenționismul agricol european și cel românesc, ceea ce a condus la înrăutățirea avantajului comparativ relevat al României în raport cu Uniunea Europeană;
5. Intrarea României în Uniunea Europeană va presupune, după expirarea perioadei de tranziție, crearea de condiții egale³ pentru fermierii români și cei comunitari. O astfel de situație va elimina o serie de factori care influențează diferența de competitivitate dintre agricultorii autohtoni și cei din Uniunea Europeană, astfel încât indicii avantajului comparativ relevat vor reflecta cu o mai mare acuratețe

³ Condițiile egale se referă la măsurile de sprijin intern și la măsurile de politică comercială care influențează competitivitatea produselor agricole.

Anexa I. Indicele avantajului comparativ relevat, calculat după metoda relative export performance

	1996	1997	1998	1999	2000
001 - LIVE ANIMALS EXCEPT FISH	3.7109	4.5807	3.2837	5.2670	5.4998
011 - BEEF FRESH/CHILLD/FROZN	0.1277	0.0577	0.0104	0.0182	0.0182
012 - MEAT NESFRESH/CHLD/FROZ	1.0974	1.8054	0.4647	0.2289	0.1012
016 - MEAT/OFFAL PRESERVED	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
017 - MEAT/OFFAL PRESVD N.E.S	0.3606	0.2192	0.1126	0.4110	0.7864
022 - MILK PR EXC BUTTR/CHEESE	0.0672	0.0691	0.0165	0.0115	0.0359
023 - BUTTER AND CHEESE	0.0019	0.0158	0.0090	0.0014	0.0249
024 - CHEESE AND CURD	0.0306	0.0576	0.0347	0.1112	0.1745
025 - EGGS ALBUMIN	0.1665	0.4316	0.0790	0.0760	0.0282
034 - FISHLIVE/FRSH/CHLD/FROZ	0.0110	0.0122	0.0120	0.0263	0.0029
035 - FISHDRIED/SALTED/SMOKED	0.0071	0.0000	0.0000	0.0614	0.0020
036 - CRUSTACEANS MOLLUSCS ETC	0.0188	0.0988	0.4886	0.6154	0.0705
037 - FISH/SHELLFISHPREP/PRES	0.0088	0.0860	0.0711	0.1691	0.2464
041 - WHEAT/MESLIN	11.7962	2.7977	2.7743	5.0202	0.7488
042 - RICE	0.3046	0.0126	0.1026	0.2245	0.1235
043 - BARLEY GRAIN	3.3533	4.8923	0.6594	1.0168	1.0362
044 - MAIZE EXCEPT SWEET CORN.	3.7378	1.5955	6.4370	2.6767	2.0594
045 - CEREAL GRAINS NES	0.1867	0.1760	0.5771	0.0053	0.0000
046 - FLOUR/MEAL WHEAT/MESLIN	2.8217	0.0074	0.0191	0.0312	0.0534
047 - CEREAL MEAL/FLOUR N.E.S	0.0309	0.0201	0.0275	0.0158	0.0041
048 - CEREAL ETC FLOUR/STARCH	0.0401	0.0453	0.0892	0.1357	0.1683
054 - VEGETABLESFRSH/CHLD/FRZ	0.6438	0.5498	0.4649	0.6120	0.4481
056 - VEG ROOT/TUBER PREP/PRES	0.1070	0.2349	0.2507	0.2613	0.1911
057 - FRUIT/NUTS FRESH/DRIED	0.6567	0.6023	0.4930	0.5494	0.5121
058 - FRUIT PRESVD/FRUIT PREPS	0.2736	0.2883	0.3813	0.3774	0.4409
059 - FRUIT/VEG JUICES	1.9547	1.2221	0.7131	0.4912	0.6370
061 - SUGAR/MOLLASSES/HONEY	0.6375	0.7789	0.6123	0.7632	0.7609
062 - SUGAR CONFECTIONERY	0.0381	0.1098	0.0708	0.0922	0.1463
071 - COFFEE/COFFEE SUBSTITUTE	0.0039	0.0200	0.2460	0.0788	0.0099
072 - COCOA	0.0038	0.0255	0.0096	0.0059	0.0103
073 - CHOCOLATE/COCOA PREPS	0.0089	0.0433	0.0378	0.0246	0.0165
074 - TEA AND MATE	0.0330	0.0259	0.0468	0.3507	0.2737
075 - SPICES	2.3690	2.0109	1.5437	1.1374	1.3529
081 - ANIMAL FEED EX UNML CER.	0.7187	0.7107	0.7299	0.6858	0.6939
091 - MARGARINE/SHORTENING	0.1119	0.1267	0.1335	0.4456	0.7956
098 - EDIBLE PRODUCTS N.E.S.	0.0495	0.0688	0.0510	0.0985	0.0472
111 - BEVERAGE NON-ALCOHOLNES	1.8825	1.0179	0.4030	0.2197	0.2107
112 - ALCOHOLIC BEVERAGES	0.4380	0.5359	0.4682	0.2760	0.2019
121 - TOBACCO RAW AND WASTES	0.0146	0.0064	0.2101	0.2353	0.4919
122 - TOBACCO MANUFACTURED	0.0007	0.0026	0.0338	0.0043	0.0151

Anexa II. Indicele avantajului comparativ relevat, calculat după metoda export-import ratio

1996	1997	1998	1999	2000
------	------	------	------	------

001 - LIVE ANIMALS EXCEPT FISH	8.0500	22.7643	6.2010	14.9007	4.4076
011 - BEEF FRESH/CHILLD/FROZN	0.2250	0.2133	0.0084	0.0641	0.1981
012 - MEAT NESFRESH/CHLD/FROZ	15.9080	5.4027	0.2074	0.1481	0.0608
016 - MEAT/OFFAL PRESERVED	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
017 - MEAT/OFFAL PRESVD N.E.S	0.8410	0.1692	0.0286	0.3328	0.6715
022 - MILK PR EXC BUTTR/CHEESE	0.1123	0.1711	0.0195	0.0166	0.0565
023 - BUTTER AND CHEESE	0.0040	0.1968	0.0582	0.0059	0.0866
024 - CHEESE AND CURD	0.1650	0.2915	0.0725	0.5080	1.0612
025 - EGGS ALBUMIN	0.4209	0.4807	0.0330	0.0532	0.0256
034 - FISHLIVE/FRSH/CHLD/FROZ	0.0201	0.0323	0.0156	0.0595	0.0074
035 - FISHDRIED/SALTED/SMOKED	0.0971	0.0000	0.0000	0.6019	0.0205
036 - CRUSTACEANS MOLLUSCS ETC	0.6377	0.9857	2.5084	2.2289	1.4796
037 - FISH/SHELLFISHPREP/PRES	0.0228	0.2358	0.1149	0.6411	0.8447
041 - WHEAT/MESLIN	22654.4728	28.1787	9.5318	60.3322	0.3648
042 - RICE	0.2597	0.0034	0.0321	0.0429	0.0310
043 - BARLEY GRAIN	1.7562	1.0277	0.4016	0.2914	0.1775
044 - MAIZE EXCEPT SWEET CORN.	34.1833	2.1438	10.2300	2.7056	2.0420
045 - CEREAL GRAINS NES	15.0639	26.6106	4.6472	0.3525	0.0000
046 - FLOUR/MEAL WHEAT/MESLIN	0.4742	0.0005	0.0015	0.0064	0.0028
047 - CEREAL MEAL/FLOUR N.E.S	0.0069	0.0043	0.0037	0.0030	0.0005
048 - CEREAL ETC FLOUR/STARCH	0.0340	0.0630	0.0526	0.1035	0.1458
054 - VEGETABLESFRSH/CHLD/FRZ	2.1542	1.6792	0.9542	1.6141	0.8789
056 - VEG ROOT/TUBER PREP/PRES	0.1962	0.2271	0.1767	0.2080	0.1262
057 - FRUIT/NUTS FRESH/DRIED	0.9606	0.8843	0.6635	0.5129	0.5011
058 - FRUIT PRESVD/FRUIT PREPS	0.3784	0.5148	0.4371	0.5956	0.5902
059 - FRUIT/VEG JUICES	3.9804	5.2334	1.2118	1.4640	2.0941
061 - SUGAR/MOLLASSES/HONEY	0.0701	0.1676	0.0991	0.1378	0.0943
062 - SUGAR CONFECTIONERY	0.0355	0.1270	0.0497	0.1292	0.2246
071 - COFFEE/COFFEE SUBSTITUTE	0.0033	0.0227	0.1494	0.0227	0.0030
072 - COCOA	0.0042	0.0378	0.0132	0.0092	0.0147
073 - CHOCOLATE/COCOA PREPS	0.0115	0.0614	0.0468	0.0515	0.0337
074 - TEA AND MATE	0.0884	0.1006	0.0665	0.5481	0.4073
075 - SPICES	1.4789	1.1960	0.6281	0.6067	0.6706
081 - ANIMAL FEED EX UNML CER.	0.3472	0.5056	0.3972	0.4844	0.5312
091 - MARGARINE/SHORTENING	0.0684	0.0867	0.0247	0.0993	0.2524
098 - EDIBLE PRODUCTS N.E.S.	0.0140	0.0259	0.0215	0.0497	0.0235
111 - BEVERAGE NON-ALCOHOL NES	15.9639	7.7182	1.0842	0.5835	0.4741
112 - ALCOHOLIC BEVERAGES	2.7372	5.0598	1.7183	1.0838	0.8164
121 - TOBACCO RAW AND WASTES	0.0072	0.0021	0.0357	0.0297	0.0785
122 - TOBACCO MANUFACTURED	0.0002	0.0009	0.0204	0.0022	0.0052

Anexa III. Ponderea diferitelor grupe de produse în totalul exporturilor românești de produse agricole în perioada 1996-2000

	1996	1997	1998	1999	2000
001 - LIVE ANIMALS EXCEPT FISH	11.90	17.80	17.25	25.93	36.24
011 - BEEF FRESH/CHILLD/FROZN	0.46	0.30	0.07	0.13	0.14
012 - MEAT NESFRESH/CHLD/FROZ	9.24	20.98	6.58	2.79	1.70
016 - MEAT/OFFAL PRESERVED	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

017 - MEAT/OFFAL PRESVD N.E.S	0.79	0.68	0.45	1.26	3.19
022 - MILK PR EXC BUTTR/CHEESE	0.42	0.60	0.20	0.12	0.48
023 - BUTTER AND CHEESE	0.00	0.03	0.03	0.00	0.06
024 - CHEESE AND CURD	0.18	0.44	0.36	1.04	2.13
025 - EGGS ALBUMIN	0.12	0.39	0.09	0.08	0.04
034 - FISHLIVE/FRSH/CHLD/FROZ	0.03	0.05	0.07	0.16	0.02
035 - FISHDRIED/SALTED/SMOKED	0.00	0.00	0.00	0.05	0.00
036 - CRUSTACEANS MOLLUSCS ETC	0.02	0.18	1.23	1.53	0.24
037 - FISH/SHELLFISHPREP/PRES	0.01	0.16	0.20	0.43	0.81
041 - WHEAT/MESLIN	37.80	11.17	13.65	22.59	4.38
042 - RICE	0.20	0.01	0.11	0.21	0.13
043 - BARLEY GRAIN	4.02	6.51	0.92	1.73	3.09
044 - MAIZE EXCEPT SWEET CORN.	4.41	2.36	12.88	5.13	4.92
045 - CEREAL GRAINS NES	0.07	0.05	0.23	0.00	0.00
046 - FLOUR/MEAL WHEAT/MESLIN	2.86	0.01	0.03	0.03	0.06
047 - CEREAL MEAL/FLOUR N.E.S	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
048 - CEREAL ETC FLOUR/STARCH	0.23	0.37	1.00	1.30	2.08
054 - VEGETABLESFRSH/CHLD/FRZ	4.00	4.55	5.50	6.40	5.83
056 - VEG ROOT/TUBER PREP/PRES	0.36	1.06	1.61	1.55	1.37
057 - FRUIT/NUTS FRESH/DRIED	4.17	6.04	6.68	5.98	6.98
058 - FRUIT PRESVD/FRUIT PREPS	0.44	0.62	1.17	0.95	1.38
059 - FRUIT/VEG JUICES	2.82	2.37	2.25	1.27	2.21
061 - SUGAR/MOLLASSES/HONEY	1.72	2.94	3.09	2.77	3.57
062 - SUGAR CONFECTIONERY	0.05	0.22	0.18	0.20	0.42
071 - COFFEE/COFFEE SUBSTITUTE	0.01	0.05	0.82	0.19	0.03
072 - COCOA	0.00	0.04	0.02	0.01	0.02
073 - CHOCOLATE/COCOA PREPS	0.03	0.21	0.24	0.12	0.10
074 - TEA AND MATE	0.01	0.01	0.03	0.18	0.17
075 - SPICES	0.47	0.66	0.77	0.54	0.85
081 - ANIMAL FEED EX UNML CER.	3.50	5.06	6.79	5.07	6.69
091 - MARGARINE/SHORTENING	0.07	0.13	0.17	0.32	0.62
098 - EDIBLE PRODUCTS N.E.S.	0.31	0.58	0.57	0.98	0.62
111 - BEVERAGE NON-ALCOHOL NES	3.03	2.35	1.24	0.73	0.96
112 - ALCOHOLIC BEVERAGES	5.88	10.54	12.33	7.30	6.80
121 - TOBACCO RAW AND WASTES	0.01	0.01	0.26	0.29	0.74
122 - TOBACCO MANUFACTURED	0.00	0.02	0.29	0.04	0.17

Anexa IV. Ponderea diferitelor grupe de produse în totalul importurilor românești de produse agricole în perioada 1996-2000

	1996	1997	1998	1999	2000
001 - LIVE ANIMALS EXCEPT FISH	1.06	0.51	0.9	0.73	2.49
011 - BEEF FRESH/CHILLD/FROZN	1.52	0.89	2.82	0.84	0.24
012 - MEAT NESFRESH/CHLD/FROZ	0.43	2.48	9.94	7.43	7.98
016 - MEAT/OFFAL PRESERVED	0.01	0.1	0.04	0	0
017 - MEAT/OFFAL PRESVD N.E.S	0.59	2.21	4.57	1.62	1.5
022 - MILK PR EXC BUTTR/CHEESE	2.14	1.72	2.57	2.3	2.02
023 - BUTTER AND CHEESE	0.54	0.12	0.15	0.22	0.23
024 - CHEESE AND CURD	0.71	0.88	1.42	0.74	0.48
025 - EGGS ALBUMIN	0.19	0.51	0.8	0.5	0.39

034 - FISHLIVE/FRSH/CHLD/FROZ	2.2	1.9	2.85	1.93	1.66
035 - FISHDRIED/SALTED/SMOKED	0.05	0.07	0.07	0.08	0.07
036 - CRUSTACEANS MOLLUSCS ETC	0.07	0.29	0.42	0.67	0.12
037 - FISH/SHELLFISHPREP/PRES	0.75	0.86	1.05	0.48	0.5
041 - WHEAT/MESLIN	0	0.24	0.44	0.12	2.74
042 - RICE	0.83	2.93	1.54	2.74	1.86
043 - BARLEY GRAIN	1.17	2.5	0.45	0.84	1.26
044 - MAIZE EXCEPT SWEET CORN.	0.13	0.98	0.52	0.92	0.84
045 - CEREAL GRAINS NES	0	0	0.01	0	0
046 - FLOUR/MEAL WHEAT/MESLIN	0.97	2.67	1.69	0.7	2.5
047 - CEREAL MEAL/FLOUR N.E.S	0.27	0.33	0.34	0.27	0.37
048 - CEREAL ETC FLOUR/STARCH	3.81	2.89	4.75	4.27	3.43
054 - VEGETABLESFRSH/CHLD/FRZ	1.77	2.21	2.3	2.04	2.5
056 - VEG ROOT/TUBER PREP/PRES	1.4	3.04	2.9	3.18	3.25
057 - FRUIT/NUTS FRESH/DRIED	5.99	7.45	5.29	8.4	7.03
058 - FRUIT PRESVD/FRUIT PREPS	1.2	1.17	1.27	1.04	1.11
059 - FRUIT/VEG JUICES	0.89	0.47	0.88	0.6	0.5
061 - SUGAR/MOLLASSES/HONEY	21.25	12.74	11.09	10.06	12.77
062 - SUGAR CONFECTIONERY	0.85	0.85	0.9	0.55	0.48
071 - COFFEE/COFFEE SUBSTITUTE	4.28	4.88	5.49	10.51	8.74
072 - COCOA	1.64	1.32	1.05	1.02	0.76
073 - CHOCOLATE/COCOA PREPS	1.53	1.72	1.34	0.93	0.87
074 - TEA AND MATE	0.14	0.13	0.25	0.25	0.25
075 - SPICES	0.46	0.79	0.8	0.74	0.79
081 - ANIMAL FEED EX UNML CER.	12.77	10.14	8.01	6.37	6.04
091 - MARGARINE/SHORTENING	0.43	0.48	1.23	1.13	0.71
098 - EDIBLE PRODUCTS N.E.S.	12.79	11.57	7.16	7.06	6.33
111 - BEVERAGE NON-ALCOHOL NES	0.1	0.14	0.3	0.37	0.43
112 - ALCOHOLIC BEVERAGES	1.01	0.87	1.57	1.77	1.54
121 - TOBACCO RAW AND WASTES	2.88	5.7	7.01	11.37	8.04
122 - TOBACCO MANUFACTURED	10.93	8.91	3.63	4.94	6.97

Anexa V. Evoluția anuală a indicelui avantajului comparativ relevant, calculat după metoda relevant export performance, în perioada 1996-2000

	1996	1997	1998	1999	2000
001 - LIVE ANIMALS EXCEPT FISH	-	0.234373	-0.283147	0.603999	0.044204
011 - BEEF FRESH/CHILLD/FROZN	-	-0.547997	-0.820517	0.756839	-0.000995
012 - MEAT NESFRESH/CHLD/FROZ	-	0.645172	-0.742623	-0.507344	-0.558091
016 - MEAT/OFFAL PRESERVED	-	-	-	-	-
017 - MEAT/OFFAL PRESVD N.E.S	-	-0.392055	-0.486343	2.649688	0.913615
022 - MILK PR EXC BUTTR/CHEESE	-	0.027536	-0.760812	-0.302828	2.116551
023 - BUTTER AND CHEESE	-	7.229366	-0.428847	-0.846459	17.03297
024 - CHEESE AND CURD	-	0.882953	-0.396706	2.201334	0.56977
025 - EGGS ALBUMIN	-	1.592635	-0.816934	-0.037593	-0.629231
034 - FISHLIVE/FRSH/CHLD/FROZ	-	0.112325	-0.018365	1.189025	-0.889184
035 - FISHDRIED/SALTED/SMOKED	-	-1	-	-	-0.967153
036 - CRUSTACEANS MOLLUSCS ETC	-	4.264971	3.944292	0.259506	-0.885391
037 - FISH/SHELLFISHPREP/PRES	-	8.816412	-0.172351	1.377018	0.457398
041 - WHEAT/MESLIN	-	-0.762831	-0.008379	0.809563	-0.850838

042 - RICE	-	-0.958779	7.172304	1.187976	-0.4498
043 - BARLEY GRAIN	-	0.458952	-0.865212	0.541906	0.019118
044 - MAIZE EXCEPT SWEET CORN.	-	-0.573149	3.034561	-0.584167	-0.230617
045 - CEREAL GRAINS NES	-	-0.057162	2.279156	-0.99075	-1
046 - FLOUR/MEAL WHEAT/MESLIN	-	-0.997373	1.576812	0.635632	0.71067
047 - CEREAL MEAL/FLOUR N.E.S	-	-0.350044	0.368586	-0.423195	-0.741654
048 - CEREAL ETC FLOUR/STARCH	-	0.130325	0.969181	0.521937	0.239936
054 - VEGETABLESFRSH/CHLD/FRZ	-	-0.146104	-0.154319	0.316358	-0.267846
056 - VEG ROOT/TUBER PREP/PRES	-	1.195268	0.067517	0.04235	-0.268638
057 - FRUIT/NUTS FRESH/DRIED	-	-0.082823	-0.181437	0.114389	-0.067988
058 - FRUIT PRESVD/FRUIT PREPS	-	0.053812	0.32256	-0.010387	0.168259
059 - FRUIT/VEG JUICES	-	-0.374802	-0.416482	-0.311218	0.297
061 - SUGAR/MOLLASSES/HONEY	-	0.221844	-0.213813	0.246428	-0.003105
062 - SUGAR CONFECTIONERY	-	1.885173	-0.355071	0.302118	0.586054
071 - COFFEE/COFFEE SUBSTITUTE	-	4.149194	11.28336	-0.679637	-0.874434
072 - COCOA	-	5.664849	-0.622696	-0.38823	0.744554
073 - CHOCOLATE/COCOA PREPS	-	3.859539	-0.128787	-0.349656	-0.326516
074 - TEA AND MATE	-	-0.213501	0.805352	6.488702	-0.219658
075 - SPICES	-	-0.151165	-0.232315	-0.263189	0.189461
081 - ANIMAL FEED EX UNML CER.	-	-0.011125	0.026987	-0.060375	0.011669
091 - MARGARINE/SHORTENING	-	0.131996	0.053686	2.338058	0.78534
098 - EDIBLE PRODUCTS N.E.S.	-	0.39149	-0.259343	0.932193	-0.520838
111 - BEVERAGE NON-ALCOHOL NES	-	-0.459274	-0.604117	-0.45493	-0.040984
112 - ALCOHOLIC BEVERAGES	-	0.223457	-0.126317	-0.410494	-0.26836
121 - TOBACCO RAW AND WASTES	-	-0.56354	31.9689	0.119905	1.090601
122 - TOBACCO MANUFACTURED	-	2.463022	12.24815	-0.874262	2.546055

Anexa VI. Evoluția anuală a indicelui avantajului comparativ relevat, calculat după metoda export-import ratio, în perioada 1996-2000

	1996	1997	1998	1999	2000
001 - LIVE ANIMALS EXCEPT FISH	-	1.827871	-0.7276	1.402969	-0.7042
011 - BEEF FRESH/CHILLD/FROZN	-	-0.05189	-0.9604	6.582313	2.092464
012 - MEAT NESFRESH/CHLD/FROZ	-	-0.66038	-0.96162	-0.28573	-0.58965
016 - MEAT/OFFAL PRESERVED	-	-	-	-	-
017 - MEAT/OFFAL PRESVD N.E.S	-	-0.79881	-0.83125	10.65586	1.017575
022 - MILK PR EXC BUTTR/CHEESE	-	0.523603	-0.88617	-0.14583	2.396303
023 - BUTTER AND CHEESE	-	48.5236	-0.70439	-0.89913	13.75936
024 - CHEESE AND CURD	-	0.767001	-0.75143	6.01135	1.088782
025 - EGGS ALBUMIN	-	0.14205	-0.93141	0.612077	-0.51837
034 - FISHLIVE/FRSH/CHLD/FROZ	-	0.609702	-0.51787	2.824955	-0.87652
035 - FISHDRIED/SALTED/SMOKED	-	-1	-	-	-0.96593
036 - CRUSTACEANS MOLLUSCS ETC	-	0.545575	1.544822	-0.11143	-0.33615
037 - FISH/SHELLFISHPREP/PRES	-	9.349461	-0.51271	4.580092	0.317676
041 - WHEAT/MESLIN	-	-0.99876	-0.66174	5.32958	-0.99395
042 - RICE	-	-0.98691	8.453896	0.334165	-0.27774
043 - BARLEY GRAIN	-	-0.41479	-0.60926	-0.27432	-0.39088
044 - MAIZE EXCEPT SWEET CORN.	-	-0.93729	3.771944	-0.73552	-0.24526
045 - CEREAL GRAINS NES	-	0.766514	-0.82536	-0.92415	-1
046 - FLOUR/MEAL WHEAT/MESLIN	-	-0.99888	1.783975	3.326845	-0.5662

047 - CEREAL MEAL/FLOUR N.E.S	-	-0.37457	-0.1533	-0.17265	-0.84789
048 - CEREAL ETC FLOUR/STARCH	-	0.852649	-0.16404	0.966372	0.409006
054 - VEGETABLESFRSH/CHLD/FRZ	-	-0.22049	-0.43174	0.691449	-0.45544
056 - VEG ROOT/TUBER PREP/PRES	-	0.157737	-0.22198	0.17726	-0.39308
057 - FRUIT/NUTS FRESH/DRIED	-	-0.07947	-0.24968	-0.22696	-0.0231
058 - FRUIT PRESVD/FRUIT PREPS	-	0.360549	-0.15101	0.362792	-0.00911
059 - FRUIT/VEG JUICES	-	0.314805	-0.76845	0.208173	0.430364
061 - SUGAR/MOLLASSES/HONEY	-	1.390961	-0.40867	0.390187	-0.31523
062 - SUGAR CONFECTIONERY	-	2.573823	-0.60857	1.599635	0.738553
071 - COFFEE/COFFEE SUBSTITUTE	-	5.9141	5.574832	-0.84837	-0.86713
072 - COCOA	-	8.11372	-0.65032	-0.30766	0.607866
073 - CHOCOLATE/COCOA PREPS	-	4.325453	-0.23721	0.100145	-0.34522
074 - TEA AND MATE	-	0.138057	-0.33864	7.236139	-0.25684
075 - SPICES	-	-0.19129	-0.47486	-0.03407	0.105396
081 - ANIMAL FEED EX UNML CER.	-	0.456201	-0.21442	0.219618	0.09649
091 - MARGARINE/SHORTENING	-	0.267991	-0.71483	3.016407	1.542788
098 - EDIBLE PRODUCTS N.E.S.	-	0.849671	-0.17046	1.314945	-0.52858
111 - BEVERAGE NON-ALCOHOL NES	-	-0.51652	-0.85952	-0.46186	-0.18738
112 - ALCOHOLIC BEVERAGES	-	0.848551	-0.6604	-0.36926	-0.24673
121 - TOBACCO RAW AND WASTES	-	-0.71274	16.31276	-0.16787	1.643981
122 - TOBACCO MANUFACTURED	-	4.414323	21.76408	-0.89048	1.313979